

Magister Fröken

**-Hur sex män ser sin situation som lärare i skolans första tre år
Män reflekterar över sitt yrke i förhållande till sina kvinnliga kollegor**

Staffan Vikdahl

C-uppsats

ETN 103 VT-07

Etnologiska institutionen

Lunds universitet

Handledare: Fredrik Nilsson

INLEDNING	2
STÖDJA MANLIGA LÄRARE	2
SKOLA I BALANS	3
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	4
MATERIAL OCH METOD	6
PRESENTATION AV INFORMANTERNA	8
KJELL.....	8
DAVID.....	8
PER	9
JONAS	9
GUNNAR	9
ANTON.....	9
TIDIGARE FORSKNING	10
DISPOSITION	12
SKOLHISTORIA	13
DAGENS SKOLA.....	14
DET BEGÄRLIGA MANLIGA	16
VARFÖR BLI LÄRARE?	17
MACHOMAN OCH FÖREBILD	19
UPPFATTNINGEN OM DEN MANLIGA LÄRAREN	22
ELEVERNA	22
MANLIG FRÅNVARO	25
DE KVINNLIGA KOLLEGORNA	27
SVÅRIGHETER FÖR DEN MANLIGE LÄRAREN	30
DEN FORTSATTNA YRKESUTÖVNINGEN	32
AVSLUTANDE DISKUSSION	34
REFERENSLISTA	37

Inledning

”Åh en kille som går på lågstadielärlinjen, åh en man i kollegierummet, åh vad roligt att du...” alltså, det var jobbigt att ständigt bli uppmärksammad för att man hade gjort som jag tyckte ett medvetet val som jag inte tyckte var något konstigt med. Men andra tyckte att det var så himla anmärkningsvärt.
-Anton

När man tänker på en lågstadielärare¹ så tänker de flesta säkerligen på en kvinna. Anledningen till detta är förmodligen att de flesta hade just en kvinna som lärare när de själva gick på lågstadiet. Mannen på lågstadiet blir en exotisk företeelse som får folk att lyfta blicken och imponeras, kanske även skrämmas, av en man som har valt att arbeta med barn och omsorg. Många är de som vill slå ett slag för fler män i skolan, med allt det som hör därtill, som fadersgestalter och förebilder för unga pojkar.

Stödja manliga lärare

Män lämnar utbildningen och yrket i större utsträckning än kvinnor. Därför är det viktigt att stödja män på en kvinnodominerad utbildning eller på en kvinnodominerad arbetsplats. Även om huvudansvaret är arbetsgivarens så bör även de fackliga förtroendemännen vara medvetna om att detta är viktigt.

[---]

För att få fler män att söka sig till läraryrket behöver vi informera om hur det är att vara lärare. Informationen bör riktas till gymnasieelever, men också till personer i arbetslivet, värnpliktiga med flera. Många män som blir lärare har en bakgrund i idrottsrörelsen, scoutrörelsen eller liknande. Därför bör vi också rikta information till dessa verksamheter.

(Eklund 1998)

Mäns proportionellt lilla närvaro i skolans värld gör att de män som verkar där kan uppfattas som exotiska och speciella, vilket det inledande citatet illustrerar. Könsfördelningen bland högskoleutbildad pedagogisk personal i grundskolan, årskurs 1 till 9, 2005/2006 var följande

enligt skolverkets statistik²: av totalt 102 760 lärare var 25 460, eller 24 %, män. Andelen män och kvinnor har inte ändrats nämnvärt genom åren utan går upp eller ner 1 % från år till år. Bland lågstadielärarna består lärarkåren av 3,1 % män³. En sådan fördelning är förvånande och försvårande för en institution som ska verka för jämställdhet mellan kvinnor och män samt visar på en snedrekrytering vilket bland andra lärarförbundet vill få bukt med. Vad kan det bero på att kvinnorna är så överrepresenterade och vad ger det för följder för männen?

Skola i balans

Den svenska skolkulturen innebär en fostran till ansvarsfulla medborgare med det självklara kunnande en medborgare ska besitta ifråga om sociala och empatiska kunskaper.

Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande.

(Läraryrket 2005:9)

Skolan lever inte upp till dessa kriterier idag, även om krafter i skolan jobbar hårt för att införa en balans mellan representationen kvinnor och män. Att arbeta för jämställdhet är besvärligt då yrket allmänt ses som ett typiskt kvinnoyrke. Grundskolläraryrket har ”avmaskuliniserats” och ses som feminint. En av de troligaste orsakerna är att yrket innebär mer än bara kunskapsutlärande och handlar mycket om vård och omsorg (Blank & Palmqvist 1998:17) – vilket står i kontrast till de platser där läraryrket anser sig kunna värva manliga lärare för att jämna ut andelen kvinnor och män (vårnplikliga, scoutrörelsen och så vidare⁴).

---

¹ Ordet används inte för tillfället inom lärarutbildningen utan i stället förordas termen *tidigarelärare*. I den här uppsatsen kommer dock *lågstadielärare* användas, vilket avser lärare i årskurserna 1,2 och 3.

² <http://www.skolverket.se/content/1/c4/78/82/Tab3_8.xls> (2007-04-14). Statistiken innefattar inte utbildad personal, dock strävar skolan efter att professionalisera läraryrket det vill säga endast anställa högskoleutbildad personal.

³ <http://www.skolverket.se/content/1/c4/78/82/Tab12_22005.xls> (2007-04-14).

⁴ Dessa yrken har även de viss inslag av vård och sociala relationer men de är i regel ”tuffare” än relationerna i skolan.

På min första arbetsplats, tja i stort sett alla efter det också, var det bara kvinnor i personalen. Det var bara jag som var man. Jag och så vaktmästaren då. Det var ju lite problematiskt kunde jag tycka, för vad skulle man prata om med sina kollegor, jag menar, om man nu inte vill prata om virkning, matrecept eller vad det nu var?

-Anton

Den svenska skolan anser sig behöva fler män. Den offentliga sektorn som innefattar vårdande yrken säger sig ha ett underskott på män och brister därmed i sitt jämlikhetssträvande (Näringsdepartementet 2000:12). Skolan som är den enda obligatoriska arbetsplatsen⁵ för alla i samhället brister i det faktiska genomförandet av grundläggande värderingar. Det skulle på så sätt kunna ge eleverna en skev bild av verkligheten och könsfördelningen i samhället samt gör den manlige läraren till ett icke självklart inslag i skolmiljön. Skolan ger på detta sätt en bild av hur lärare, kvinnor, är, vilket kan vara svårt för pojkar eller män att identifiera sig med och man skapar sig en egen bild av maskulinitet grundat på föreställningar utan egentlig grund (Kjellsson 1996:51, jfr. Hellman 2005, jfr. Svaleryd 2005). En skola som fostrar för livet måste också i sig själv vara en bild av livet (Liljequist 1999:223). Skolans utveckling går hand i hand med samhällets utveckling men har även delar av tidigare samhällen och traditioner. Nya introduktioner i skolan tas in mot bakgrund av normer som ses som viktiga vid den aktuella tidpunkten (Bergqvist 1999:140). Skolan är således en institution som förändras fortlöpande men för den skull inte omgående

Syfte och frågeställningar

Det pekas på en skillnad på män och kvinnor och deras roller i skolan då det inte endast är de professionella kvaliteterna inneboende i lärare som avgör hur attraktiv en person är för skolan utan även kön. Om det inte förhöll sig på det här sättet skulle lärarförbundet inte försöka rekrytera fler män (se sid. 2 *Stödja manliga lärare*). Dagens skola vill således locka fler män till läraryrket då de tycker sig ha för få. Är det då mannen som *man* skolan vill ha eller är det mannens förmodade annorlunda yrkesutövande kvaliteter som söks? Kanske är det lite av varje? Den aktuella gruppen är i minoritet. Hur gestaltar de sig själva och bygger sin identitet

---

⁵ Skolplikt enligt svensk lag.

i skolan? Det blir genast intressant att se hur de manliga lärarna förstår sig själva i den miljö de är verksamma i.

Syftet med uppsatsen är att redogöra för hur männen uppfattar sig själva, hur de erfar att andra uppfattar dem och sitt yrke som lågstadielärare. Detta grundas i hur de markerar och bygger sina identiteter i det vardagliga arbetet. Här i den vardagliga lunken ska männen skapa sina identiteter utifrån egna och andras önskemål. Hur ser de då på sitt identitetsskapande utifrån de aktörer som finns på deras arbetsplatser och vad gör männen för att markera sin könstillhörighet –eller känner de överhuvudtaget att det är relevant?

Följande frågeställningar används för att ge svar på syftet:

- Existerar det skillnader mellan mäns och kvinnors förhållningssätt i skolan i avseende yrkesutövning och elevkontakt?
- Hur möts männen i sin vardag av kollegor och av elever samt föräldrar?
- Varför har de valt yrket och vilka åtgärder tror de skulle kunna locka fler män att välja detsamma?

Material och Metod

Det empiriska material jag har använt mig av för den här uppsatsen är intervjuer, observationer och litteratur. Jag har genomfört intervjuer med sex män som arbetar eller har arbetat som lågstadielärare på en mellanstor ort i södra Sverige. De har arbetat olika länge vid olika skolor och har olika bakgrund vad innefattar tidigare yrken, utbildningshistoria och lärarhögskolor. Att finna informanter visade sig vara svårt – då männen i grundskolan som sagt är få – vilket gjorde att jag fick bege mig till annan ort. En rektor i Lund, den enda skolledaren som besvarade min förfrågan om informanter⁶, informerade mig om att de hade manliga lärare i grundskolan då och då men att de försvann fort uppåt i systemet, det vill säga flyttade till senare årskurser⁷ eller tog andra tjänster på exempelvis högskolor. Jag tog kontakt med informanterna via telefon och genomförde sedan intervjuerna på deras respektive arbetsplats efter egna önskemål (Trost 1997:41f), det vill säga skolorna där de är verksamma. Informanterna har varit medvetna om varandras deltagande i uppsatsen och kan därför ha valt att inte svara utlämnande om sig själva eller på ett sätt som strider mot en eventuell lärarnorm. Till intervjuerna användes en frågeguide⁸ där jag hade skrivit ner de områden jag ville att vi skulle beröra och samma guide användes till samtliga intervjuer. Då det är kvalitativa intervjuer det rör sig om har det inte handlat om ett frågeformulär (Trost 1997:46ff). För att inte missa vad som sades under intervjuerna så spelade dessa in med informanternas godkännande.

Några av informanterna fick före intervjutillfället reda på att jag själv hade funderingar på att läsa lärarutbildningen. De kan därför ha svarat på ett visst sätt för att försöka påverka mig att välja yrket men även peka på att män verkligen är en minoritet och därmed att yrket kan medföra en känsla av ensamhet och utanförskap.

Litteraturen jag har använt mig av är både etnologisk och pedagogisk. Den pedagogiska litteraturen har jag läst för att skaffa mig en bild av den forskning som har bedrivits om skolan av skolan. Den etnologiska litteraturen har gett mig ett etnologiskt perspektiv på arbetet.

---

⁶ Vilket skulle kunna peka på hur få män det finns verksamma som lärare på lågstadiet

⁷ Årskurs 4-9, tidigare mellanstadiet och högstadiet

⁸ Se bilaga

Jag har genomfört en observation under en heldag på en skola med årskurserna 1-6 precis i början av materialinsamlingen⁹ för att känna in mig på vilken typ av miljö som majoriteten av mina informanter rör sig i dagligen. Självt hade jag inte befunnit mig i skolmiljö tidigare, annat än som elev, då den första och större delen av materialinsamlingen gjordes.

Intervjucitataten har redigerats så lite som möjligt. Där jag ändå så har gjort är det för att öka läsbarheten av citatet ifråga men ändå behålla andemeningen. Informanternas namn är ändrade för att försvåra identifiering.

Jag har i största möjliga mån försökt distansera mina egna värderingar från texten för att inte göra den till en personlig åsiktsventil för, eller mot, antalet manliga lågstadielärare. Jag är väl medveten om att min egen situation som snart färdigutbildad lärare förmodligen har färgat arbetet. Viss problematik ligger just i mitt personintresse för den manliga lärarrollen och jag kan skönja att jag har gett informanterna ett visst gensvar under intervjuerna på ett sådant sätt att de framstår i bättre dager, då jag även har kunnat se mig som eventuellt beroende av dem under min utbildning samt solidariserat med dem och deras situation (Arnstberg 1997:84f, Trost 1997:69f).

Jag har valt att behandla materialet i olika delar som samtliga informanter berörde under intervjuerna. En del berörde även andra saker men för helhetens och arbetets omfattnings skull behandlar jag endast följande; kvinnliga kollegor, elever, lön, yrkesval och förebild. Det finns självklart fler delar, till exempel social bakgrund eller släktingar/ familjemedlemmar som har arbetat som lärare, men det är de fem förstnämnda ämnen jag kommer att behandla i uppsatsen.

Forskning om just bristen på manliga lärare är liten. Oftast nämns *problemet* endast i en bisats. Många gånger är det inget man reflekterar över eftersom det är en invand föreställning att de flesta grundskolelärare är kvinnor. Etnologin främmandegör sig inför det bekanta, det vardagliga som finns runt omkring oss och problematiserar det (Ehn & Löfgren 2001:8).

Slutligen har jag utgått från att det finns en reell skillnad mellan män och kvinnor i skolan varför jag har valt just det här ämnet.

---

⁹ Hösten 2004

Presentation av informanterna

Yrkesvalet har för informanterna varit både ett aktivt och slumpmässigt val. Ett par av informanterna hade redan innan de gått ur gymnasiet bestämt sig för att de ville bli lärare, två hade jobbat med barn och ungdomar tidigare inom annan verksamhet och två av informanterna hade haft en helt annan yrkesinriktning tidigare. Genomgående är dock att alla ville jobba med människor på ett eller annat sätt. Att det blev just lågstadiet var för David, Kjell och Per en ren slump, en självklarhet för Gunnar och Anton, medan för Jonas en naturlig följd efter att ha jobbat på förskola/dagis en tid.

David och Kjell är it -ansvariga på respektive skolor. De säger att orsaken till att de fick de uppdragen var att de alltid varit intresserade av tekniska prylar och att det inte var några kvinnor som sökte tjänsterna. När så tjänster med deras intresse i fokus dök upp så sökte de och fick tjänsterna.

Kjell

Kjell är i 50-årsåldern och jobbar inte längre heltid som lärare. Han ser yrket som särskilt spännande då den ena dagen inte är den andra lik och man vet aldrig vad som kommer att hända. Det är intensivt och kräver att man är flexibel och har möjlighet att komma på snabba lösningar till oförutsedda problem – samtidigt som yrket, för att kunna upprätthålla en viss stabilitet, kräver att man som lärare kan förutse och motverka problem.

David

David är i 50-årsåldern och arbetar inte längre heltid på sin arbetsplats. Han har blivit it -ansvarig på skolan. Han läste till lärare på 70-talet efter att ha arbetat på industri ett antal år och lärare ”låg rätt i tiden” samt var en lätt utbildning att komma in på. David började sin lärarbana som högstadielärare och har sedan flyttat ner i åldrarna och ser det nu som för sent att byta yrke, även om han hade velat det.

Per

Per är i 50-årsåldern och arbetade tidigare som elektriker. Han valde yrket för att han tycker om barn och inte för lönens skull. Han ser manträffar¹⁰ som onödiga då de spår på föreställningen att manliga och kvinnliga lärare skulle skilja sig åt. Per säger att han ”gör mer nytta på gräsrotsnivå än som någon slags tråkig administratör” varför han fortsätter att arbeta som lågstadielärare.

Jonas

Jonas är i 30-årsåldern och arbetade innan han blev lågstadielärare som förskollärare och barnskötare. Han påbörjade sin utbildning nästan direkt efter gymnasiet och jobbade där emellan som idrottsledare. Jonas ser sin vidareutbildning som ett naturligt steg efter att ha arbetat med de yngsta barnen, men tror inte att han kommer att flytta högre upp i åldrarna utan trivs bra där han är nu.

Gunnar

Gunnar är i 40-årsåldern och utbildade sig direkt efter gymnasiet till lärare. Han jobbar för närvarande på mellanstadiet då han fick chans att följa med ”sin” klass efter trean och tog den men ska börja om med en förstaklass så snart hans nuvarande flyttar upp till högstadiet. Gunnar har alltid velat bli lärare då han tycker om skolan och vill ge barnen en bra start i livet.

Anton

Anton är i 40-årsåldern och arbetar inte längre som lågstadielärare men har kontakt med den världen i stort sett dagligen i sin nuvarande anställning vid en lärarhögskola. Han funderar återkommande på om han eventuellt skulle flytta tillbaka till sitt gamla yrke. Det var ingen press som låg på honom att byta åldersgrupp utan det var mer en möjlighet att pröva på något nytt. Han hade under sin tid som lågstadielärare läst kurser vid ett universitet, vilket även andra informanter har gjort, och när så hans bekanta upplyste honom om den lediga tjänsten så sökte han och fick den.

Ingen av informanterna har känt någon direkt press på sig från omgivningen, privat eller på arbetsplatsen, att lämna yrket och söka sig uppåt i hierarkin inom skolan.

---

¹⁰ Se *Machoman och förebild* s. 19

Den första tiden som lärare var besvärlig, inte nödvändigtvis på grund av att informanterna är män, och informanterna har erfarenhet av att ha jobbat med obs -klasser eller barn med särskild behovsundervisning. Det är relativt vanligt för nya lärare att få ta tjänster som hjälplärare innan de blir klassföreståndare (Hensvold 2003). Som nyutexaminerad har lärare inte direkt den möjligheten att välja fritt bland jobberbjudanden utan får ta det som finns, ibland med resultatet att de kan börja undra om de har gjort rätt val. Klivet ut i verkligheten och det praktiska arbetet i skolan blir omtumlande för nästan alla. Bilden man har av sig själv som lärare och ledare kanske inte alls verkar stämma (Fransson 2001: 193ff).

Alla informanter, utan undantag, valde att inledningsvis beskriva hur just deras skola fungerar samt arbetar med lektioner och samarbete mellan olika årskurser. Jag fick intrycket av att de hade berättat det förut och var väl insatta i arbetsmetoderna och hur de skulle förklara det på ett lättförståeligt sätt, vilket inte är förvånande då de som sagt har varit yrkesverksamma lärare i ett antal år samt att elevernas vårdnadshavare säkerligen har frågat och i samband med information på föräldramöten. Att de förklarade så pass ingående kan ha att göra med att de ville visa i vilken kontext de verkar samt att man som lärare måste veta hur skolan är uppbyggd och dess uppgift då man utför ett uppdrag för svenska statens räkning i och med lagar och läroplaner. Att vara insatt i läroplaner och styrdokument är likväl en skyldighet som en nödvändighet för att kunna utföra sitt jobb på ett rättvist och tillfredsställande sätt för såväl elevernas skull som sin egen (Läraryrket 2005:137).

Tidigare forskning

Bo Nilsson behandlar den manliga identiteten i *Maskulinitet. Representation, ideologi och retorik* (1999) där han undersöker den ”riktiga” mannen. Mannen som beskrivs i Bo Nilssons bok är en som reder sig själv och på inget sätt är feminin. Mansbilden som målas upp är en som styrs av råstyrka och mindre av sitt intellekt, och i de fallen där tanken hyllas av Nilssons informanter är det när en man har gjort något snillrikt som till exempel tjuvjagat och lurat jägmästaren och så vidare. Han har intervjuat äldre ungarlar som precis som de manliga grundskollärarna står ut i samhället. De har valt ett liv som inte förs av särskilt många och ses därför som udda (Nilsson 1999:135f) Att jag har valt att utgå från Bo Nilssons bok är dels för

att han behandlar maskulinitet och dels för att han även behandlar scoutrörelsen från dess start som uteslutande manlig rörelse.

Gerd Lindgren undersöker i sin bok *Doktorer, systrar och flickor* de olika grupperingarna på ett sjukhus. Hon har genom ett antal fältstudier konstruerat en fiktiv vårdklinik som skulle kunna vara vilken som helst i Sverige. Hon har delat in personalen i tre olika grupper varav två är kvinnodominerade. Den lägst stående gruppen är uteslutande bestående av kvinnor och dessa önskar fler män i sitt yrke. I och med fler män tror de att deras yrkesstatus skulle öka och så även löneläget. De få män som finns flyttar ofta snabbt uppåt i hierarkin (Lindgren 1998:33). Att jag valde Lindgrens bok var just för att den handlade om maktfördelning, omvårdnad samt behandlar en arbetsplats med underskott på män. Inom vissa yrken talas det även om ett ”kall”, då bland annat inom sjukvården, sjuksköterskor, och skolan.

Den nytgivna antologin *Manlighet i fokus –en bok om manliga pedagoger, pojkar, och maskulinitetsskapande i förskola och skola* har fått ligga till grund för kapitlet som behandlar manlighet. Boken problematiserar könsgestaltningen i skolan ur en etnologisk synvinkel. Boken tar till större delen upp manliga pedagoger i förskolan och deras situation och syn på yrket med dets om hör därtill men går även att applicera på de tidiga skolåren, årskurs 1-3, då de ligger nära varandra i könsfördelning. Förskoleklasserna arbetar idag skolförberedande på ett sätt som påminner en del om den ”vanliga” skolan.

Den litteratur som mest har berört mitt uppsatsämne är en undersökning av manliga lärares frånvaro i grundskolan. Undersökningen har varit grunden till *Vilken man vill bli lärare?* av Anders Blank och Hans Palmqvist. De genomförde 1996 en enkätstudie med männen som sökte till grundskollärlinjen vid Lärarhögskolan i Stockholm och även en studie med dem som hade genomgått utbildningen sedan 1988. Tanken med studien var att se vad som skulle kunna förändras för att locka fler män till grundskolläraryrket genom att undersöka studenternas attityder gentemot yrket och utbildningen. Det presenteras inga konkreta förslag på åtgärder utan det fastlås bara att åtgärder behövs för att öka männens antal i skolan och för att minska antalet män som hoppar av både yrket och utbildningen. Blank och Palmqvists undersökning riktar sig som sagt mot dem som ska påbörja eller redan har börjat sin utbildning till grundskollärare och dessa män hade redan gjort ett val att fullfölja densamma. Det hade varit intressant att höra åsikterna om yrkets potentiella förbättringar från dem som valde att hoppa av utbildningen eller att byta yrke. Undersökningen visade att majoriteten av

dem som deltog i studien angav att de ville ge barnen en bra start i livet som motiv till sitt yrkesval. Det ger en bild av den typiska mannen som studerar till grundskollärare.

Uppsatsen bygger på intervjuer med män som har varit yrkesverksamma i ett antal år, varför man kan tänka sig att det har blivit en skillnad i deras motiv och känslor inför yrket. Från att ha gått in med motiveringen att det enbart är roligt till att man vill ge eleverna en bra start i livet/skolan. Känslorna och inställningen kan även ha svängt åt andra hållet, som Fransson (2001) skriver, att från att som nyutexaminerad lärare ha haft höga idealistiska föreställningar till att ha släppt dem. Däremot är det inte nödvändigtvis så att den nya läraren oåterkalleligen förlorar sin idealism då den kan bestå, förloras eller utvecklas (Fransson 2001:201).

Någon tidigare forskning som specifikt berör manliga lågstadielärare och deras situation i yrkeslivet har jag inte funnit. Däremot nämner lärarförbundet att de vill jobba för att hålla kvar de män som utbildar sig i grundskolan (se *Stödja manliga lärare* sid. 2) och forskning angående manliga förskolelärare finns att tillgå i stor omfattning.

Disposition

Inledningsvis ges en kort historik av den svenska skolutvecklingen för att visa på hur lärar- och skoltraditionen har sett ut fram tills idag. Efter den behandlas den manliga läraren och vad han föreställs kunna bidra med eller förändra i skolan. Härfter redogörs för hur männen uppfattar att andra ser dem. Slutligen kommer en avslutande diskussion.

Skolhistoria

När den svenska skolan nämns i samband med betydelsen ”allmän folkundervisning” så ska den ses som sammanlänkad med två andra företeelser i samhällsutvecklingen: fabrikkssystemet (industrialiseringen) och krigsmakten (grundad på allmän värnplikt) (Liljequist 1999:217).

Det är i samband med de två ovan nämnda företeelser som skolan sågs på i samhället; som ett förstadium till dem. För att kunna fostra medborgarna att passa in på fabriker och i armén så behövdes en inledande struktur (ibid.). Utifrån dessa premisser utvecklades, eller förändrades, sedan skolan till det system vi har idag.

1842 inrättades folkskolan i Sverige. Den var en inrättning som delade upp folket i styrda och styrande och som gjorde klara gränser mellan män och kvinnor. En av de viktigaste funktionerna var att kontrollera och uppfostra mindre välbeställdas barn, för att fostra dem in i deras framtida roll som underordnade. 1919 års skolreform innebar ett nytänkande. Tiden innan reformen är folkskolan en institution för religiös underdånighetsfostran och tiden efter för sekulariserad samhörighetsfostran (Englund 1992:141f).

Folkskollärare var från början ett yrke som utfördes av män. Det var först runt 1850-talet som kvinnorna kom in i yrket. Orsaken till detta kan man se i att männen behövdes i industrierna och kvinnorna fyllde på *underifrån* där det behövdes arbetskraft. Det blev således även billigare för staten då kvinnorna inte kunde kräva lika hög lön, vilket de manliga lärarna hade börjat göra (Blank 1998:16). I och med detta skifte så började det talas om en feminisering av yrket vilket innebar sämre löner och sämre status för läraryrket. Männen i lärarkåren ogillade detta och ända fram till 1963 fanns det skilda lärarfack för män och kvinnor. Enligt Blank och Palmqvists undersökningsgrupp¹¹ är det just kvinnodomineringen som är orsaken till den låga lönenivån (Blank 1998:17) (se även avsnittet *Manlig frånvaro* sid. 25).

1919 års skolplan talar om *småskolestadiet* och *folkskolestadiet*. Med småskolestadiet avsåg man de två första årskurserna och dessa skulle ledas av en *lärarinna*. Resterande, folkskolestadierna, skulle ha en *folkskollärare*. Att det var fråga om en sådan uppdelning hade att göra med behörigheten, med avseende på utbildningslängd för läraren. Den här

---

¹¹ Män som studerade eller skulle börja studera vid Lärarhögskolan i Stockholm

uppdelningen är något som har hängt kvar och det är än idag dag ovanligt med män som undervisar de yngre barnen (Rhöse 2003:40).

Men bristen på män i skolan är enligt rapporten ovan på sidan 3 ett faktum och man försöker genomföra åtgärder för att öka antalet manliga lärare. Det finns tre olika perspektiv till varför det bör finnas fler män i skolan, det vill säga en jämnare könsfördelning bland lärarna; *elevperspektivet* – enligt läroplanen ska eleven få grundläggande kunskaper om jämlikhet, *kvinnoperspektivet* – kvinnorna gynnas av fler män då männen kan påverka löneläget, *arbetsmiljöperspektivet* – vid jämnare könsfördelning så minskar sjukfrånvaron och trivseln bland personalen ökar (Blank 1998:23).

Med utgångspunkt i just småskolelärarinnan är det inte svårt att se varför lärare refereras till som ”fröken” av både elever och föräldrar. Även manliga lärare tilltalas ”fröken” av elever, främst i de tidiga skolåren, i de fall elever inte väljer att använda namn eller ”magister”.

Under 1970-talet började så en decentraliseringsvåg genom landet vilket innebar att skolan kommunaliserades. Efter statliga direktiv fick skolorna själva utforma sin undervisning och vägar för att nå de statligt uppsatta målen (Liljequist 1999). Staten detaljstyrde inte längre hur skolorna skulle utföra sitt uppdrag och skolorna kunde om de så ville börja utmärka sig genom olika undervisningspedagogiska aspekter (ibid.).

Dagens skola

Dagens skola skiljer sig en del från den tidigare. Den friare läroplansformen¹² gör att skolorna och lärarna själva får tolka kursmål och strävansmål. Det här gör att det är relativt fritt hur undervisningen läggs upp, men att målen alltså är desamma. Med den friare skolformen innebär det att varje skola och för all del var enskild lärare är fri att profilera sin undervisning. Det handlar inte längre om den klassiska katederundervisningen utan man kan välja en pedagogisk strömning eller blanda. Det stängda klassrummet har bytts ut mot det öppna med ett förflyttat ansvar från läraren till eleverna ifråga om kunskapsinhämtning. De klassiska fylla-i-böckerna är borta i många skolor och eleverna ska forska sig fram till kunskap. Det ligger i elevens eget intresse att lära sig och läraren fungerar som handledare¹³.

---

¹² Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, Lpo94.

¹³ Enligt egen erfarenhet står just dessa böcker högt i kurs hos eleverna. Deras eget kunskapsletande uppfattas av eleverna sakna struktur och mening då de inte vet vad det är de ska leta efter eller lära sig.

Frykman (1998:31) visar på att skolan idag har bytt fokus från att utbilda elever till *något* till *någon*. Det handlar inte längre om att utbilda sig till exempelvis endast banktjänsteman utan nu skall hela personen omdanas och det är "lära för livet" som gäller. Det framtida yrket blir vad utifrån man identifierar sig. Detta *någon* kräver mer från eleverna än tidigare (vilket kan ses som en klassfråga då det blir svårare för elever utan studiebakgrund) och inte bara prestationsmässigt utan då även i form av förebilder.

Att skolan brottas med fler och större problem går att läsa i tidningarna nästan dagligen. Är det inte en elev som polisanmäler en lärare så är det en lärare som polisanmäler en elev. Skolan skriker efter resurser och direktiv från högre instans att göra något åt de växande problemen innan eleverna är utom skolans och samhällets kontroll (Frykman 1998). I den här debatten ses ibland retoriken om avsaknad av fadersgestalter. På grund av familjens regression i dagens samhälle så saknar barnen en tydlig och fast vuxenledning. Det är då skolan som får ställa upp med dessa förebilder för eleverna, men de är få och svåra att finna.

Det begärliga manliga

Mannen som lärare ses inte bara som ännu en lärare i en könlös lärarkår. Mannen tillskrivs vissa egenskaper som han mer eller mindre förväntas leva upp till. Han kan ses som en fadersgestalt och har i och med detta vissa förväntningar på sig, han kan ses som en motpol eller komplement till de kvinnliga kollegorna och har då andra förväntningar på sig. Vad är det då som männen förväntas tillföra skolan? Männen förväntas att bidra med manliga perspektiv och fungera som förebilder både för barnen och för sina kvinnliga kollegor (Nordberg 2005:67). De kan därför tillföra något, ett manligt perspektiv, som kvinnor inte kan. Maskulinitet och manlighet är det normativa och det kvinnliga är underordnat. Nordberg (2005) menar att båda formerna är föränderliga och existerar endast i förhållande till varandra.

Manlighet är ett begrepp som behöver en redogörelse då manlighet kan betyda och innebära olika saker beroende på i vilket kontext det brukas. Ordet eller uppfattningen har ändå en oföränderlig kärna som består av det rationella, starka och auktoritära. *Manlighet* i SAOB (2007) är av betydelsen, utifrån den mogna mannen, att vara maskulin, oförskräckt, modig, tapper och duglig.

Manlighet innebär att vara stark på egen hand utan att ha några direkt uttalade behov av närhet. En del teoretiker påstår att pojkars tidiga separation med sina mammor orsakar att pojkarna utvecklar en rädsla för närhet. Därmed lever männen i psykisk ensamhet. Det finns inympat i föräldrarollerna att föräldrarna *ska* vara olika varandra. Det är exempelvis pappans ansvar att sätta gränser för barnet (Jalmert 1996:70ff).

Lizzie Åström beskriver manligheten som tillskrivs mannen i egenskap av far och/eller make som att vara familjens överhuvud. Mannen är den högsta auktoritära instansen i en familj och det är något som även unga familjefäder ansluter sig till (Åström 1990:14ff) I grunden är det alltså mannen som bestämmer, varför det inte upplevs förvånande att män i skolan åtnjuter en större respekt från såväl elever som personal än vad deras kvinnliga kollegor gör.

Varför bli lärare?

Jag hade ju jobbat med annat och tyckte det började bli dags att byta. Sen har jag ju alltid tyckt om att arbeta med människor ja varav barn är mycket roligare än vuxna. Man kanske ser att man har en mission att fylla (...) Jag tror faktiskt att de flesta är besjälade av den tanken.

-Per

Ja, det låg ju i tiden då, lätt att komma in på utbildningen. Jag hade väl inget högre syfte med det då. Man skulle ju ha ett jobb va.

-David

Njæ jag vet inte riktigt. Alltså varför man blev lärare hade väl att göra med att det var något som var lätt. Eller alltså lätt jag menar det är ju inte svårt att bli det om jag säger så men att fortsätta kan vara svårt. Fast jag ville ju bli lärare då, för jag gillar ju att jobba med människor va, jag vill ha människor omkring mig.

-Kjell

Känslan när eleverna knäcker läskoden är värd mer än lönen. Jag valde jobbet för barnens skull (...) Lönen är ju inget som barnen bryr sig om.

-Jonas

Alltså det är ju ett himla roligt yrke. Jag känner ju ibland att jag saknar det, när man är ute och så på skolor att jag vill tillbaka till det då... Men det kommer inte att hända. Fast alltså det finns nog inte ett yrke eller ett annat yrke där man får så mycket glädje (...) barnen ger så himla mycket glädje och upptäcktslustan dom har, ja det är ju underbart.

-Anton

Jag har ju alltid velat bli lärare som jag sa. Det var ju inte direkt för att jag hade svårt eller så i skolan själv då, för jag hade snarare väldigt lätt i skolan. Men jo jag har nog alltid vetat att jag skulle bli lärare.

-Gunnar

Även om det inte har varit den direkta orsaken till yrkesvalet för alla så ger informanterna ändå kärleken till barnen och barnens bästa som argument för sitt yrkesval samt orsak till att de stannar kvar. Människointresse och en önskan att förbereda barnen för livet ses som ett måste för att kunna orka fortsätta vara lärare. Som Per uttrycker det så har han en *mission* att fylla, som grundar sig i allas väl; barnets, sitt eget och samhällets. Jonas uttrycker att jobbet är tillfredsställande så till den grad att när barnen lyckas med något de inte tidigare har klarat av så är det värt mycket mer än lönen han lyfter.

Många män som blir lärare har en bakgrund i idrottsrörelsen, scoutrörelsen eller liknande.
(www.lararforbundet.se)

Som synes vill lärarförbundet peka på var tidigare män har haft sin bakgrund innan de utbildat sig till lärare. Man kan sluta sig till att det är där man ska fokusera sitt sökande efter ny personal. Lärarförbundet vill informera om läraryrket, men majoriteten av de män som blir lärare verkar dock ha vetat det innan en utbildning har varit aktuell. Finns det då män som inte vet att det är lärare de vill bli? Kanske har de aldrig tänkt i de banorna och om information gavs om läraryrket skulle de kanske söka sig dit eller åtminstone pröva på yrket.

Scoutrörelsen är en rörelse med kristen grund och bygger sin verksamhet på egna ”budord” för hur man som scout ska bete sig (Nilsson 1999:46). Rörelsen bygger på friluftsliv och att lära sig saker genom att göra dem, *learning by doing*¹⁴, i stället för att läsa sig till det (NSF). Det är värt att notera att det är i scoutrörelsen och idrottslivet man tror sig kunna finna flest nya lärare, och var manliga lärare dessutom ofta kommer ifrån, då dessa platser inte är traditionellt omvårdande utan mer inriktade på raka ledare. Endast en informant, David, uppger ett annat skäl än kärlek till barn som orsak till sitt yrkesval. Det verkar på inget sätt ha påverkat hans profession och han är respekterad som kompetent lärare av sina kollegor. Således behöver inte *kärlek till barn* och en *önskan om barns väl* vara den huvudsakliga orsaken till att söka sig till läraryrket, dock en del av de yrkesetiska principer som finns för yrkesverksamma lärare (Lärarförbundet 2005:135ff).

---

¹⁴ ”Learning by doing” var något som förespråkades av John Dewey, som har kallats den progressiva pedagogikens fader, där den praktiska nyttan av kunskap betonas framför den teoretiska, som lätt uppfattas som separerad från verkligheten (Dewey 2002).

Man kan misstänka att lärarna använder sig av en viss ”lärarreterik”, där de säger det som man ”ska” säga när man är lärare. Till exempel anger de att barnen, eleverna, är det huvudsakliga skälet till varför de har valt att bli lärare. Måhända är det så man ska svara för att vara en bra lärare.

Många män som blir lärare har en bakgrund i idrottsrörelsen, scoutrörelsen eller liknande. Att rekrytera ur den kategorin människor betonar att man söker klara ledargestalter, inte den omvårdande biten av yrket. Mina informanter har pekat på att den omvårdande delen av yrket, såsom knyta skor, trösta och så vidare, kan vara avskräckande för män då det ofta ses som typiska kvinnliga sysslor. Scoutrörelsen och värnplikten omnämns som tänkbara rekryteringskällor för manliga lärare. Dessa yrkespositioner innebär till en stor del att *leda* andra vuxna människor, eller som i scoutrörelsens fall barn, snarare än att *ta hand om*. Just *ta hand om*, hålla ordning och städa verkar dock vara mer angeläget kvinnorna i läraryrket, medan männen förväntas leda barnen (Karlsson 2003:103). Att läraryrket ses som ett kvinnoyrke behöver per definition inte nödvändigtvis vara negativt. Dock kan män känna sig hotade i sin manlighet, den normativa heterosexuella mannen, då manligheten utmanas med kvinnliga göromål (jfr. Nordberg 2005:123). Skolorna är personalmässigt kvinnodominerade och självklart fulla av barn. Det är inte den klassiska manliga arbetsmiljön.

Machoman och förebild

Nä, men det finns ju såna här machoträffar då va när vi då, alltså män, alla män som då jobbar på lågstadiet ska träffas, eller vi träffas ju ändå va, men vi träffas och allt ska vara så macho.

-Per

Per berättar om något som heter ”Machoträffar”, mansträffar, där män som jobbar inom kvinnodominerade yrken och med barn träffas och talar om sin situation ”som män”. Tanken är att männen ska stötta varandra och varandras självbilder som män för att inte känna att de förlorar sin manlighet i yrket. De uppfattningar och föreställningar om det manliga könet som existerar blir då grunden för identitetsskapandet på träffarna. I och med att männen identifierar och bekräftar varandra så upprätthåller de den maskulina bilden av sig själva

(Nilsson 1999:33ff). Efter att ha ironiserat över den som var ansvarig och ledare för träffen blev Per inte bjuden till fler träffar.

Vad som kan ses som negativt i de nämnda mansträffarna är just att männen spär på tankarna att könen är uppdelade. Vad som då blir resultatet är att männen blir än mer ensamma och bilden av mannen blir svårare att leva upp till (Jalmert 1996:67). Så även om själva tanken med träffarna är god så kan resultatet lätt bli det omvända; mer en splittring än en förening av männen.

Per säger vidare att han inte är någon direkt manlig förebild för barnen utan mer en representant för det manliga könet i skolan. Barn strävar efter att vara så normala som möjligt och de försöker skapa en identitet som är så socialt gångbar som möjligt. Deras föreställningar om vad som är normalt för en flicka eller pojke plockar de överallt ifrån i sin omgivning. Att då i skolan få se hur både vuxna män och kvinnor beter sig kan hjälpa dem att skapa sig en tryggare identitet (Karlsson 2003:35ff). Om det då inte finns en manlig förebild i skolan så behöver det inte innebära att barnet blir osäkert i sin identitet. Manliga förebilder och representanter står att finna på andra ställen i barnets omgivning till exempel föräldrar, släkt, vänner eller tränare vid eventuella idrottsliga aktiviteter och scoutledare.

Skolan arbetar efter att barnen ska betrakta män och kvinnor som likvärdiga. Hur gör då skolan för att uppnå detta?

Verksamheten i skolan skall utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan 1. främja jämställdhet mellan könen samt 2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden. Lag (1999:886). (Läraryrket 2005:55)

Läroplanen slår fast att skolan skall verka för jämställdhet mellan kvinnor och män. Skolan bör då föregå med gott exempel och visa upp en organisation som är jämställd i andelen kvinnor och män. Enligt Blank och Palmqvists (1998) undersökning är kvotering ingen lösning. Deras respondenter tror inte att det kommer att öka antalet manliga sökande, men ”att

döma av svaren har de flesta personligen tagit ställning för och emot kvotering och inte svarat på frågan om fler män kommer att söka eller ej” (Blank & Palmqvist 1998: 70).

Sen tror jag en del män ändå vet med sig att dom skulle trivas väldigt bra med att vara lågstadielärare, men man känner också en viss skräck inför att dras in i en kvinnlig värld. ”Vad får jag för utrymme där i den kvinnodominerade världen?”. (---) Många tror nog att dom passar för yrket, och gör det säkert också, men frågan om arbetskamrater blir av stor vikt för det är ju också en viktig del av jobbet.

-Anton

Som Anton uttrycker det så finns det säkert många män som tror att de skulle passa inom barnomsorgen, trivas med det och att de skulle vara bra på det. Problemet ligger mer i att det är just ett omsorgsarbete som klassas som lågstatus och därmed även är lågavlönat (Näringsdepartementet 2000:13).

Uppfattningen om den manliga läraren

Eleverna

Det är så det fungerar i många andra kulturer också (inte etniskt svensk, min anm.), att det är mannen som bestämmer. Särskilt killarna lyssnar mer.

-Kjell

Jag har ju lite mörkare röst än mina kvinnliga kollegor och det händer väl att en del elever tror att man är lite farligare då. Det är lite roligt men synd också. Jag är ju inte någon farlig person direkt, och jag vill inte skrämmas (...). För en del tar det lång tid innan de fattar att man ändå är rätt snäll.

-Per

Nä jag vet inte. Eller det tar väl lite bättre som kille. Det är ju inte många som inte lyssnar på killar. Det blir liksom mer allvarligt tror jag dom tar det. Men sen tycker dom det är kul också. En kille liksom. Det är ju inte så vanligt.

-Jonas

Nä men det tror jag inte är någon skillnad. Fast jo, en del dom är då trötta på kanske det här tjetet som det nog kanske lätt blir från kvinnorna då, då så lyssnar man kanske mer när en kille säger till att oj! Nu vart han arg, då är det nog bäst att lyssna.

-Anton

Ja du, ja nä alltså eleverna tycker det är mer spännande, kanske ibland mer kamratligt. För om dom tycker att kvinnorna är mer som morsor så kan det vara skönt med någon som inte är det. Fast man är ju inte kompis då förlorar man ju hela lärarrollen.

-David

Dom lyssnar mer, men det är något jag jobbar med att alla är lika mycket värda. Det är något jag tycker är viktigt hur vi är mot varandra. Om jag är kille och hon är tjej så spelar det ingen roll för vi är lärare båda två.

-Gunnar

Ingen lärare uppger att eleverna har gett några negativa reaktioner på deras yrke eller att deras kön skulle inverka negativt på deras samspel med eleverna i den mån att undervisningen eller att arbetsron i klassrummet skulle ta skada - snarare tvärtom. Informanterna säger sig åtnjuta mer respekt från eleverna än sina kvinnliga kollegor i den mån att eleverna rättar sig mer efter den manlige läraren och inte ifrågasätter lika starkt, om än alls. Detta är något de tycker både är underlättande samt försöker motarbeta. De förnekar inte att det gör deras arbete lättare på det sättet att eleverna respekterar vad de säger och kanske i större grad upphör att göra något olämpligt vid tillsägelser, men de tycker att det är fel att eleverna inte respekterar kvinnorna på samma sätt.

Föreställningen och erfarenheten av kön ger bilden av en auktoritär man (Nilsson 1999: 35). Man kan också tänka sig att när männen säger ifrån eller tillrättavisar så märks de mer både på grund av att de sticker ut redan från början som en minoritet och deras fysiska särdrag såsom röst.

Några av informanterna säger sig känna sig som något slags extrapappor åt en del barn vilket är förståeligt då skolan skall fostra eleverna in i samhället, enligt skollagen, men även då en del barn saknar en manlig förebild i hemmet. Det är ofta just frånvarande fäder som ges som argument till ett behov av manliga pedagoger i skolan, vilket implicerar att kvinnor inte är kapabla att ge eleverna en harmonisk identitetsutveckling (Nordberg 2005:68). Skolan ska samarbeta med elevernas hem för att skapa goda samhällsmedborgare.

Utbildningen skall ge eleverna kunskaper och färdigheter samt, i samarbete med hemmen, främja deras harmoniska utveckling till ansvarsställande människor och samhällsmedlemmar.
(Läraryrket 2005:55)

Männen har ett liknande ordval då de beskriver sitt yrke och verksamheten. Man kan ställa sig frågan om det är av en slump, eller om de reciterar läroplanen, medvetet eller omedvetet, för att ge bilden av hur en lärare ska vara.

Detta betyder inte att det endast är männen som återger läroplanen eller att det är något direkt konstigt med det, utan de flesta, om inte alla, lärare uttrycker sig förmodligen liknande, vilket

ter sig ganska naturligt i och med att det är utifrån läroplanen och skolans styrdokument som lärarens arbete byggs på. Att då vara bekant med och ha den som en självklar del i sin yrkesvardag borde i sådana fall vara positivt.

Kanske är det så att ett yrke behöver ett eget ”språk” för att ses som något så när legitimt. Finns det inte ett yrkesspråk så kan i stort sett vem som helst göra anspråk på yrket. Jämför med hur läkare och sjuksköterskor använder språket med medicinska termer. Lärarna har således gjort läroplanen till grund i sitt yrkesmässiga språk. Att ha ett yrkesmässigt språk är något man strävar efter för att professionalisera läraryrket (Granström 2007).

Per berättar om hur han ibland stöter på före detta elever ute i samhället. De som kommer fram och pratar med honom är de elever som var besvärliga i skolan och som han trodde skulle avsky honom efter alla allvarliga samtal han har haft med dem. De som var de skötsamma eleverna träffar han nästan aldrig på och om så skulle vara fallet så nickar de på sin höjd igenkännande åt honom. Han menar att när han möter de stökiga eleverna och ser att det blev någonting av dem ger en slags bekräftelse på att han har gjort rätt val i livet och gjort rätt i sitt ”tjat” på de stökigare och mindre studiebenägna eleverna. Han menar att hans ansträngningar har gett resultat, något som han varken hade hoppats eller trott på under elevernas tid i skolan. På något sätt blev det ändå rätt och de avskyr honom inte vilket han hade förväntat sig. Per ger här uttryck för den fostrande och omsorgsbetonande delen av läraryrket.

Alla som arbetar i skolan skall:

*Medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen

*i sin verksamhet bidra till att skolan präglas av solidaritet mellan människor

(Läraryrket 2005:14)

Att värna om barnens plats i samhället var det som betydde väldigt mycket för de män som sökte grundskollärautbildningen 1998 (Blank & Palmqvist 1998:58), vilket överensstämmer med vad informanterna i den här uppsatsen säger, samt att fostra eleverna till självständiga och kritiskt tänkande individer (Blank & Palmqvist 1998:53). Om de i Blank och Palmqvists undersökning var bekanta med läroplanen och/ eller skollagen vid dess genomförande framgår inte, men det kan ses som en viktig punkt om de inte var det, då det i sådana fall skulle visa på

att den sorts människor som söker sig till yrket och utbildningen redan lever med direktiven i sig sen tidigare.

Informanterna uppgav inledningsvis inte att de skiljde sig särskilt mycket från sina kvinnliga kollegor. Efter en stund så framkom det dock att de nog ändå hade en viss fördel gentemot sina kvinnliga kollegor då de som män automatiskt fick en större auktoritet gentemot eleverna. Det här fenomenet upplevdes som starkast bland elever med invandrarbakgrund. Informanterna berättade dock att de jobbade aktivt inom skolan för att få eleverna att respektera de kvinnliga lärarna lika mycket som de accepterar och respekterar de manliga. Under stora delar av 1900-talet har kärnfamiljen varit norm och mannen den odiskutabla patriarken och familjeförsörjaren. Det har både ställt krav på och skapat föreställningar om mannen (Nilsson 1999:134).

Informanterna uppgav att de uppmanar eleverna att de ska behandla kvinnorna likadant som de behandlar männen. Läraren ger då uttryck för att han har uppmärksammat att eleverna rangordnar kvinnorna lägre än männen men inte godkänner detta. Barnen ”ger” så att säga makt till männen för att de är just män, männen i sin tur försöker vidarebefordra denna makt till kvinnorna genom att försöka belysa kvinnorna från sin egen maktposition gentemot eleverna. Barnen ser på så sätt att mannen har makt att uppmärksamma kvinnorna gentemot barnen varför mannen får ännu mer makt (jfr. Connell 2005). Man kan se det som en slags spiraleffekt: Barnen ger mannen en överdriven maktställning och undergräver kvinnans auktoritet, mannen visar på kvinnans ställning vilket ger honom en slags hjälteroll gentemot både kvinnorna och barnen varpå det börjar om från början igen.

Manlig frånvaro

Det enklaste, men dyraste, sättet vore att höja lönerna. För alla. Både kvinnorna och männen. Då får lärarna mer pengar. Männen höjer ju lönerna.
-Kjell

Mja, lön vet jag inte. Alltså man får ju betalt men det blir ju inte mycket. Inte när man börjar i alla fall.
-Gunnar

Det är nog statusen mer än lönen som hindrar männen. Man ses ju inte direkt som en He-Man i andras ögon.

-Per

Det är lönen som är orsaken till att så få män jobbar som grundskolelärare.

Det är alltid det som kommer fram på dom här mansträffarna och sånt.

-Jonas

Jag tror traditionens makt är oerhört stor och att småskolelärarinna, som det hette alltså redan där definierar man att män jobbade med dom äldre och kvinnorna som jobbade med de lite yngre och den traditionen, avspeglar sig ju också i lönesättning och tidigare också utbildningens längd (...) redan där signalerar man ju någon slags statusskillnad och så som jag tror fortfarande sitter kvar. Ju yngre barnen är ju mer behöver man lära sig, men traditionens makt är väldigt stark, det är det liksom.

-Anton

De flesta informanter anser att löneläget är en stor faktor som avgör huruvida män söker sig till yrket eller inte. Förhoppningen finns om att med fler män som lärare så skulle lönerna stiga för hela lärarkåren (Blank & Palmqvist 1998:139). De anser att om lönerna höjdes så skulle fler män söka sig till yrket. Lindgren (1998) ser samma fenomen inom den kvinnodominerade sjukvården: ”De menar att män avstår från eller lämnar yrket därför att det är så dåligt betalt” (Lindgren 1998:33). Lindgren säger även att männen inom sjukvården avancerar till högre positioner inom vården mångt mycket snarare än sina kvinnliga kollegor. Men det är inte lönerna som gör att informanterna i den här uppsatsen väljer att stanna kvar som lärare.

Det finns dock ett problem angående lönerna, förutom att kommunerna kanske inte har råd med dem: Om männen inte väljer yrket för att lönen är för låg så stiger inte heller lönerna. Skulle det vara så att det är männen som påverkar löneläget så måste männen in i yrket innan de höjs, vilket männen enligt detta resonemang inte gör. För att männen ska intressera sig för yrket så måste lönerna höjas, men lönerna höjs inte om inte männen intresserar sig för yrket. Man fastnar i ett moment 22.

Det har tidigare funnits förhoppningar om att männen som valde förskolläraryrket skulle hjälpa till att höja yrkesstatusen just på grund av sin könstillhörighet (Havung 2005:49ff). Med högre status följer högre lön. Ett problem som uppstod var att de män som sökte sig till yrket började ifrågasättas om de var riktiga män. Deras yrkesval måste hela tiden motiveras och argumenteras för, något som deras kvinnliga kollegor inte behöver (Havung 2005:51).

80 % av de tillfrågade i Blank och Palmqvists undersökning såg lönenivån som orsak till att männen inte söker sig till utbildningen (Blank & Palmqvist 1998:64). Detta innebär å sin sida att om lönerna för yrket höjs så kommer fler män att söka sig till det men de kommer kanske inte drivas av ett kall.

Sen gäller det givetvis att läraren är en kompetent sådan också. Det räcker inte, eller borde inte räcka, med att bara vara man för att lyckas:

Det där med kön, ålder, utseende eller vad du vill, har bara betydelse i ett inledande skede. Sen är det andra kvaliteter som avgör. Det är bättre att ha en gammal tant som lärare som fungerar än att ha en ung snygg 22-årig kille som inte fungerar.

-Anton

De kvinnliga kollegorna

Jag har en känsla av att killar är rakare (...) Killar tar inte upp en massa petitesser

-Kjell

Kvinnorna vill nog hävda att det är skillnad, ”det är bara för att du är kille som det är si och så”. Att barnen lyssnar mer på mig då. Det är ju sorgligt och så, men det ligger något i det.

(...)

Vi killar pratar nog mindre skola på rasterna än kvinnorna. Vi kan släppa det när vi har rast

-Jonas

Alltså man kan ju bli ganska trött på dem, eller det blir man ju kanske på alla jobb, men det hade varit skönt att kunna snacka med andra killar oftare.

-Gunnar

Jag kände det till exempel när det blev olika högtider att nu skulle det pysslas. Det var liksom självklart det skulle fram med glanspapper och saxar och klister och sånt här, för det första har jag alltid varit oduglig på det, och sen tycker jag det är tråkigt (...) Så jag, jag ville ju göra andra grejer då som hängde ihop med dom högtiderna och det är klart man ska jobba med det. Men då får man också ungarna på sig ”Varför får dom göra tupper inne hos Lisbet och varför får inte vi” (...) Jag tror att många män kan känna att det liksom blir trångt på något sätt va, då drar man hellre iväg uppåt. Än att stanna kvar och försöka förändra eller spränga dom här kostymerna inne i systemet man är för ensam om det och då skulle man behöva vara ett par stycken som säger ”vi skiter i dom här tupperna till påsk, vi gör något annat” och då är man inte ensam som kommer på det, då kan man säga ”men det gör dom inte i Kjells eller Jonas klass heller”. Men det är ju så sällan som det är fler män, så man har inte dom referenserna utan man jämförs hela tiden med sina kvinnliga kollegor.

-Anton

Olika instanser anser att det saknas män i skolan¹⁵. Man säger att barnen behöver manliga förebilder då dagens kärnfamiljer inte är densamma som för en tio femton år sedan.

Samtliga informanter är av lika övertygelse att det behövs fler män i skolan. Men det är inte bara för att det behövs manliga förebilder utan även för att man mår bäst och får ett bättre arbetsklimat när det är ungefär 50 % av vardera kön (Karlsson 2003).

Männen kände sig inte diskriminerade eller särbehandlade gentemot sina kvinnliga kollegor utan de var alla lika uppskattade och värderade lika¹⁶. Det lyste dock igenom en viss motvilja mot ”tantsnacket”. Enligt informanterna tenderade kvinnorna att prata om skolan även på rasterna medan männen helst ville lämna det utanför lärarrummet och prata om något helt annat. Det finns en uppfattning om att män behöver prata med män och kvinnor med kvinnor,

---

¹⁵ Bland annat lärarförbundet och lärarutbildningar. Se exempelvis lärarförbundets hemsida och sök på ”manliga lärare”: www.lararforbundet.se

¹⁶ De ger dock uttryck för en viss frustration över att vara särbehandlade

detta medför att männen hamnar i underläge på sin arbetsplats då de i många fall är få. Resultatet blir att männen känner sig utanför (Havung 2005:56). Män vill oftast lösa ett problem snabbt medan kvinnor tenderar att ha långdragna diskussioner. Det här kan bero på att män är mer otåliga än kvinnor vilket ofta resulterar i en illusion att de manliga lärarna får mer gjort (Karlsson 2003). I kvinnodominerade grupper önskar kvinnorna oftast fler män. Detta för att männen ”tjafsar inte så mycket och de prioriterar nog jobbet mer än vad kvinnorna gör” (Lindgren 1998:33). Några informanter ansåg att den kvinnliga dominansen kan verka avskräckande för män att söka sig till yrket. Att vara en minoritet på en arbetsplats kan verka betungande. Kvinnorna tar med positiva attityder emot männen i sitt yrke men visar samtidigt på hur könsmärkt yrket är (Havung 2005:55).

Jonas visar här på att han känner sig utpekad och på ett sätt inte är accepterad bland kvinnorna då personalrummet blir uppdelat i kvinno-/mansbord. Det är valet av samtalsämne som separerar könen i det här fallet.

Det är nästan alltid någon som bara måste kommentera om vi killar på skolan sitter tillsammans, ”jasså det där är killbordet”. Det tycker jag är lite onödigt
-Jonas

Kvinnodominansen är inte bara närvarande i arbetslivet utan även vid utbildningen. Redan här är mannen i minoritet och får en representativ bild av sitt framtida yrke. Blank och Palmqvists undersökning visar att 87 % av respondenterna anser att kvinnodominansen på grundskollärautbildning är negativ (Blank & Palmqvist 1998: 66), men endast 40 % tror att kvinnodominansen på utbildningen är skäl till att få män söka (Blank & Palmqvist 1998: 65).

Ingen av männen tycker att männen i skolan egentligen skiljer sig så mycket från hur kvinnorna jobbar. Däremot anser alla att det behövs fler män i skolan. De menar att männen behövs i skolan för att uppvisa en rättvis bild av hur samhället ser ut. Att barnen måste få komma i kontakt med både män och kvinnor i skolan, där de trots allt spenderar en stor del av sin tid. De menar också att det är viktigt för barnen då de får se hur vuxna av olika kön beter sig mot varandra och att alla ska behandlas med lika värde och respekt (jfr. Svaleryd 2005). Särskilt på de invandrartäta skolorna ses detta som ett viktigt uppdrag.

Svårigheter för den manlige läraren

Som del i frågan ”Varför är det inte så många män i skolan” tror jag är att en del är rädda för att bli betraktade som att det är något konstigt med den sexuella läggningen eller intresset.

-Anton

Det var ju ingenting som jag hade en tanke på när jag började. Men nu... man blir väl sedd som lite knepig kan jag tänka mig, Gamla gubbar med små barn liksom. Är det något som oroar mig så är det väl det. Det blir en otrygg miljö.

-Per

Anton tvivlar inte på att det finns många män som verkligen vill jobba med barn men som inte vågar, dels på grund av att det är ett kvinnodominerat yrke så mannen står ut i gruppen och på ett eller annat sätt blir ensam, dels för samhällets reaktioner i form av pedofilmisstankar.

Anton berättar hur han reagerade första gången han kom till insikt om att han skulle kunna börja betraktas som ett potentiellt hot mot barnen. Han hörde från kollegor som tyckte det började bli obehagligt att vistas i skolmiljön helt plötsligt på grund av ”häxjakten” som rådde just då. Han menar att det kan vara en bidragande orsak till männens frånvaro i skolan. Även Per tror att det har en negativ inverkan på rekryteringen av män.

Alltså det är ju ingen som vill bli sedd som pedofil. Det går ju inte att skydda sig mot allt men det är jävligt jobbigt att bli sedd som snuskgubbe för att några är idioter.

-Per

Dessutom ses kanske yrket inte som ett riktigt mansjobb. Ett riktigt jobb innebär hårt kroppsarbete och tunga lyft (Nilsson 1999:150), vilket lärararbetet inte innebär. Kvinnorna i skolan förväntas vara mer omvårdande än männen varför det kan uppstå missförstånd och konflikter när männen visar omtanke.

Jag satt och rättade några papper och en av eleverna frågade om inte hon kunde få sitta i mitt knä när hon skulle färglägga något eller vad det nu var. Visst sa jag, jag tänkte ju att om hon inte är i vägen så är det ju inga

problem. Då kom en annan lärare in, stannade i dörren och bara stirrade. Sen sa hon men vad gör du? Alltså jag fattade inte vad hon menade först men sen kom det som en blix. Aha! Det är så man kommer se på mig nu. Liksom det är det här det har kommit till.

-Anton

Nej jag har faktiskt haft positiva reaktioner(...) Det var värre då alltså inte med dom här barnen, då när man jobbade som förskolelärare när man hade yngre barn med pedofilhistorier som man hörde för några år sen. Jag fick aldrig några kommentarer men man kan känna liksom då att man inte var liksom riktigt tillfreds med männen. Ofta då, när man tar emot på dagis och dom här små två- treåringarna, eller ett- till tvååringarna på morgnarna gråter och inte vill lämna mamma och pappa då va. Då kan det ju uppfattas då att dom inte tycker om mig då som person vid lämnandet då.

-Jonas

Genomgående finns i samhället en skepsis mot män som jobbar med barn. Männens motiv för att arbeta med barn ifrågasätts och mannen misstros ofta av andra vuxna i barnens närhet (Baago Nielsen 2005:21ff). Det är således upp till mannen att bevisa att han inte har onda uppsåt i och med belastningsregisterutdrag vilket krävs för att få jobba med barn och ungdomar. I Danmark har även diskussionen funnits att om en man blir anmäld så ska han betraktas som en ”märkt man” oavsett om han blir frikänd eller ej (Baago Nielsen 2005:28). Under sådana förutsättningar blir den dagliga kontakten med barnen lidande då mannen hela tiden måste fokusera på att inte bete sig på något sätt som skulle kunna uppfattas stötande. Med bakgrund av en sådan debatt så skulle dessutom mindre vänligt sinnade enkelt kunna göra sig av med oönskade lärare genom en ogrundad anklagelse (ibid.).

Männen slår sig fram i en kvinnodominerad värld där deras framgångar syns men där även deras fel och brister syns mer än hos sina kollegor. De har inte bara att ge akt på att sköta sitt lärarjobb utan även att fungera som representanter för sitt kön. Precis som att ett rötägg inom en invandrad grupp kan ge hela gruppen dåligt rykte så kan en manlig pedofil ge hela den manliga lärarkåren en stämpel. Skulle det däremot vara en kvinna som förgrep sig på ett barn så stämplas knappast hela den kvinnliga lärarkåren. Jämför med fall i USA där kvinnliga lärare har inlett förhållanden med elever, det har inte genljudit särskilt utmärkande i de svenska skolorna eller den svenska inställningen till kvinnliga lärare överlag.

Den fortsatta yrkesutövningen

Trots en del nackdelar och mer eller mindre betungande orsaker stannar mina informanter kvar i yrket. Till detta måste det finnas positiva orsaker som väger upp de negativa, då det som ovan sagts inte är lönen som i första hand motiverar yrkesvalet.

Den ena dagen är aldrig den andra lik. Man vet aldrig vad som kommer hända hur väl man än har planerat dagen, och det gör arbetet spännande – man får improvisera mycket.

-Kjell

Kjell uppskattar barnens spontanitet och finner det som det roligaste med jobbet.

Detta kan tyckas vara en märklig uppfattning av sitt yrke. En i stort sett ostrukturerad vardag som inte följer någon plan alls. Rutiner inrättas av oss själva för att vi ska orka med livet och slippa överraskas ideligen och inte veta vad vi ska göra. Jämför till exempel med rutiner på ett kemiskt laboratorium för att undvika olyckor.

Att vara tillfreds med ett yrke där man aldrig vet vad som kommer att hända kan verka betungande. Men det kan också vara ett sätt att säga att man har total kontroll över sig själv och att man får vara beredd på att kanske ändra sin planering för dagen. Man vet att man kan hantera de situationer som kommer upp. Det här är inget endast förbehållet männen i skolan utan så ser även vardagen ut för kvinnorna. Oavsett lärarens könstillhörighet så kan skoldagen snabbt ta en annan riktning än den ursprungligt tänkta (Fransson 2001:195ff).

Innan jag genomförde mina intervjuer så föreställde jag mig att lärarna skulle känna sig avvikande på flera olika platser i samhället. Att de skulle sticka ut ur mängden när och om de berättade att de var grundskolelärare. Så var inte fallet. Anton sade sig dock ha blivit trött på alla positiva kommentarer han hade fått under sin tid som lärare. Till slut undrade han om han fick positiv respons för att han gjorde ett bra jobb eller för att han var just man. Han tyckte att alla glada tillrop blev överdrivet och såg de få negativa kommentarerna som uppfriskande och inspirerande.

Det var nästan roligare om någon kom med en negativ kommentar, för då fick man ta den diskussionen. Det blev mer utvecklande då och man kunde

försöka få fram något konstruktivt av det. Om allting bara är så himla positivt hela tiden så tror jag inte att man utvecklas. Jag tog ett annat jobb ett tag bara för att komma bort från det, alltså jag blev så himla trött på alla kvinnor och allt tjat, men sen tänkte jag att är det verkligen det här jag vill? Jag vill nog vara i skolan faktiskt. Alltså att det är där jag hör hemma ändå.

-Anton

Anton lämnade sitt läraryrke för en tid och arbetade inom en helt annan bransch. Han ville komma bort från den kvinnodominerade verksamheten för att inte behöva känna sig utstött och särbehandlad. Efter en tid började han dock fundera på om det verkligen var det han ville arbeta med och bestämde sig för att bege sig tillbaka till skolans värld.

Alltså sen så tänkte jag ju det att det skulle man ju aldrig orka jobba där då om jag inte sa ifrån. Jag menar om jag inte sa att nä nu får det räcka. Om ni vill säga något så får ni säga det på riktigt och jag försökte inte vara försiktig eller så. Jag tror man måste säga rakt vad man tycker och tänker det funkar inte annars. Och det var ju ingen som hade problem med det fast jag tror att en del blev lite ledsna när jag sa ifrån men annars hade jag aldrig orkat. Det är det jag tror man behöver göra då som manlig lärare.

-Anton

När han återigen kom tillbaka till skolan så hade han således bestämt sig för att få stopp på sättet en del av kollegorna hade gentemot honom. Enligt Anton så är det upp till var och en hur man väljer att göra det och även upp till var och en om man vill göra något åt det om man ser det som ett problem. Det går att se ovanstående resonemang som en bild av mannen som någon som hela tiden får försvara sig och reda sig själv (Nilsson 1999).

Avslutande diskussion

Skolan är en institution som alla har åsikter om. Det är den enda arbetsplatsen i Sverige som alla provar på och har erfarenhet av. Här möts människor från alla samhällsskikt, kulturer och nationaliteter. Skolan ska fostra eleverna till att bli goda toleranta samhällsmedborgare och tillhandahålla verktyg för dem att utveckla sitt kunnande inom olika ämnen. För att utföra sitt uppdrag har skolan lärare vilka inte bara kan delas upp i bra och dåliga utan även män och kvinnor. Finns det ett intresse av den senare uppdelning av lärare? Svaret är JA. Det förstås tydligt av debatten om skolan att det existerar en reell skillnad eller föreställning att mäns utförande av yrket skiljer sig från kvinnors, till det bättre, sämre eller situationsbaserat. Vad jag i den här uppsatsen har velat undersöka är hur männen ställer sig till sitt yrke och hur de uttrycker sig ifråga om detsamma.

De manliga lärarnas beskrivning av sitt yrke och sin identitet som lärare liknar varandra. De står ut från resten av lärarkåren i och med sitt kön men de vill inte riktigt göra det. Det råder en slags ambivalens i deras tänkande där de å ena sidan talar om sin särställning och är nöjda med den, å andra sidan hur de inte sticker ut alls och att de är precis som alla andra lärare, det vill säga kvinnorna. Dualismen behöver inte vara ett uttryck för skillnader i kön utan kan vara ett sätt att skilja sig som enstaka lärare ur en stor grå massa av lärare. De talar om yrket med värme och anser sig vara likställda kvinnorna men på samma gång inte. Männen anser sig förfördelade av eleverna och har det lättare på det planet än sina kvinnliga kollegor. Den mest negativa sidan för männen är att de står ut i personalgruppen och ibland känner sig ensamma.

Att de har beskrivit sitt yrke på ett visst sätt har säkert i mångt och mycket med frågorna att göra. Uppsatsens fokus på manligt och kvinnligt i läraryrket klargjordes i början av varje intervju. Hade jag bett mina informanter att beskriva sitt yrke utifrån att bara vara lärare och inte betonat könstillhörigheten alls hade diskussionen kanske sett annorlunda ut.

De beskriver sitt yrke som ett vårdande och omsorgskrävande sådant med ett genuint intresse för barn som viktig del i arbetet.

Kallet skall inte tas lättvindigt eller viftas bort som något informanterna bara har gett uttryck för i stunden. Jag tvivlar inte på att en del av dem känner ett kall att utföra just läraryrket.

Dock kan jag se ett problem i att kallet är det som rekryterar lärare. Hur ska skolan göra för

att rekrytera nya lärare? Att informera mer och göra reklam för yrket skulle knappast fungera då ett kall finns där oavsett reklam eller inte. I den mån man skulle försöka saluföra kallet skulle det nästan vara att jämföra med ett korståg där man försöker påtvinga andra sin personliga övertygelse. Jag kan dock inte se att ett kall skulle vara nödvändigt för att utföra ett bra arbete. Det behöver inte vara så att en man känner att han till varje pris måste fortsätta att arbeta som lärare.

Gemensamt för alla informanter var att de jobbade kvar för att det är ett roligt och stimulerande jobb. De känner en ansvarskänsla gentemot barnen att ge dem en bra skolgång och start i livet (jfr. Blank & Palmqvists undersökning). Per och David säger att de nu har blivit för gamla för att byta yrke. Jag uppfattar detta som ett skämtsamt påstående med tanke på hur de har beskrivit sina yrken och hur stimulerande de tycker att jobbet är. Man utför yrket på grund av ett ädlare syfte än lönen. Bara att vara där för barnen är lön nog i sig och pengarna en välkommen bonus.

Läraryrket diskuteras på sin hemsida hur man skall gå tillväga för att öka antalet manliga lärare i grundskolan. De menar att det behövs bland annat manliga handledare för lärarstudenterna och de som är färdigutbildade. Frågan är om det verkligen är det som är lösningen på problemet. Skulle inte det vara att förstärka skillnaderna mellan man och kvinna om handledaren var tvungen att vara av samma kön? Om männen dessutom tar sig an yrket på olika sätt så skulle lösningen manlig handledare - manlig lärare beästa än mer de arbetsätt som män efter förmodan använder sig av. Män som kommer ut i skolorna får ofta höra hur trevligt det är med killar som vill jobba som lågstadielärare. Det här beäster återigen att männen skulle skilja sig på något sätt från kvinnorna, kanske mer än vad deras kompetens som lärare skiljer dem från deras nyblivna kollegor.

Att män i ett yrke skulle påverka lönesättningarna är en smula underligt. Att då få in de första männen i yrket med en förhållandevis låg lön kan ses som en utmaning. Mannen skulle kunnas tänka att "om ingen annan vill ha det dåligt betalda jobbet, varför skulle då jag det? Jag väntar tills någon annan höjer lönerna innan jag ger mig in i det". Det kan således bli en situation där man hoppas att någon annan ska göra jobbet. Det första steget måste tas från någon av sidorna; männen eller skolorna. Det som skulle kunna vinnas är mer än bara fler män i skolan och bättre arbetsklimat, om man nu vill se de manliga lärarna som viktiga förebilder för eleverna, utan även ett stabilare samhälle där fler barn än någonsin saknar en

manlig förebild i hemmet. Att få in män i yrket är svårt, men önskvärt från alla håll. Dock är det ett riskabelt yrke där eleverna nästan alltid har rätt och där en ogrundad anklagelse om övergrepp direkt förstör en manlig lärares rykte och möjligheter till fortsatt yrkesutövande med barn. Att stå inför en sådan situation medför säkerligen till männens frånvaro i skolan lika mycket som löneläget och minoritetsfrågan. De kvinnliga förövarna ägnas inte lika stor uppmärksamhet då de är en försvinnande liten del av den kvinnliga lärarkåren. Att kvinnornas övergrepp är lika förkastliga är det dock ingen tvekan om.

Att män skulle undvika läraryrket för dess kvinnodominans ser jag som en smula långsökt. Flertalet män ser förmodligen just kvinnodominansen som positiv. En fördel är att de på så sätt slipper den ”grabbiga” jargongen på en mansdominerad arbetsplats.

Referenslista

- Arnstberg, K. (1997). *Fältetnologi*. Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Baago Nielsen, S. (2005). Argument för och emot manlig personal i förskolan. I M. Nordberg (red.), *Manlighet i fokus* (pp. 21-45). Stockholm: Liber
- Bergqvist, K. (1999). Var dags samtal i klassrummet. I I. Carlgren (red.), *Miljöer för lärande* (pp. 135-154). Lund: Studentlitteratur
- Blank, A. & Palmqvist, H. (1998) *Vilken man vill bli lärare?* Stockholm: HLS Förlag
- Connell, R. (2005). Att undervisa pojkar. I M. Nordberg (red.), *Manlighet i fokus* (pp. 161-189). Stockholm: Liber
- Dewey, J. (2002). *Individ, skola och samhälle*. Stockholm: Natur och Kultur
- Ehn, B. & Löfgren, O. (2001). *Kulturanalyser*. Malmö: Gleerups Utbildning AB
- Eklund, D. (1998). *Läraryrket ska arbeta för fler manliga lärare* [Elektronisk version]. www.lararforbundet.se
- Englund, T. (1992) Skolans samhällsbild. I E. Wallin (red.), *Från folkskola till grundskola : tio forskare vid Pedagogiska institutionen, Uppsala universitet, belyser utvecklingen under 150 år i anslutning till folkskolejubiléet* (pp. 139-164). Uppsala: Pedagogiska Institutionen
- Fransson, G. (2001). Den första tiden. En forskningsöversikt med fördjupningar. I G. Fransson & Å. Morberg (red.), *De första ljuva åren –lärares första tid i yrket* (pp. 186-215). Lund: Studentlitteratur
- Frykman, J. (1998). *Ljusnande framtid! Skola, social mobilitet och kulturell identitet*. Falun: AiT Scandbook
- Granström, K. (2007). Språket är tankens redskap [Elektronisk version]. *Pedagogiska magasinet*, nr 1.
- Havung, M. (2005). Möjligen är det så att man är lite exklusiv. I M. Nordberg (red.), *Manlighet i fokus* (pp. 46-66). Stockholm: Liber
- Hellman, A. (2005). Förskolebarns konstruktion av maskuliniteter. I M. Nordberg (red.), *Manlighet i fokus* (pp. 146-160). Stockholm: Liber
- Hensvold, I. (2003). *Fyra år efter examen: hur förskollärare erfar pedagogiskt arbete och lärarutbildningens spår*. Stockholm: HLS Förlag
- Jalmert, L. (1996). No man is an island. I L. Jakobsen & A. Nilsson (red.), *Forskning om manligheter* (pp.67-74). Karlstad: Högskoletryckeriet

- Karlsson, I. (2003). *Könsgestaltningar i skolan. Om könsrelaterat gränsupprätthållande, gränsuppluckrande och gränsöverskridande*. Linköping: Parajett
- Kjellsson, M. (1996). Manlighet i historien. I L. Jakobsen & A. Nilsson (red.), *Forskning om manligheter* (pp.43-56). Karlstad: Högskoletryckeriet
- Liljequist, K. (1999). *Skola och samhällsutveckling*. Lund: Studentlitteratur
- Lindgren, G. (1998). *Doktorer och systrar: om informell makt*. Stockholm: Carlsson Bokförlag
- Läraryrket (2005). *Lärarens handbok*. Stockholm: Läraryrket
- Nilsson, B. (1999). *Maskulinitet. Representation, ideologi och retorik*. Umeå: Boréa
- Nordberg, M. (2005). "Velournissar" och "riktiga män". I M. Nordberg (red.), *Manlighet i fokus* (pp. 67-94). Stockholm: Liber
- Näringsdepartementet (2000). *Att synliggöra löneskillnader mellan kvinnor och män* [Elektronisk version]. Hämtad 20 februari, 2006, från http://ec.europa.eu/employment_social/equ_opp/documents/paydiff_sv.pdf
- Rhöse, E. (2003). *Läraryrket och lärararbete: fem livsberättelser*. Karlstad: Karlstads Universitet
- Svaleryd, K. (2005). Genuspedagogik. I M. Nordberg (red.), *Manlighet i fokus* (pp. 190-207). Stockholm: Liber
- Svenska akademiens ordbok [Elektronisk version]. <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>
- Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur
- Utbildningsdepartementet. (2006). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskolan och Fritidshemmet*. Stockholm: CE Fritzes AB.
- Åström, L. (1990). *Fäder och söner. Bland svenska män i tre generationer*. Helsingborg: Carlsson Bokförlag

Otryckta källor

- Intervju med Anton 2004-11-22
 Intervju med David 2004-11-22
 Intervju med Kjell 2004-11-23
 Intervju med Gunnar 2004-11-23
 Intervju med Per 2004-11-24
 Intervju med Jonas 2004-11-24

Bilaga 1

Frågeguide

Vad har du för utbildning?

Varför valde du yrket?

Hur ser du på yrket?

Hur ser du på dina kollegor?

Hur upplever du att andra ser dig och ditt yrkesval?

Varför har du fortsatt som lärare?

Hur ser du på att det är få manliga lågstadielärare?

Orsaker och/eller åtgärder?